

שקיימו מצוה, ואין מקבלין עליהן שָׂכָר.
 מקשה הגמרא, וְלֹא – וכי אכן גוי שמקיים שבע מצוות בני נח אינו
 מקבל עליהם שכר, וְהִתְנַחֵם, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר מִנֵּן שְׂאִפִּילוּ נִכְרִי
 וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה – שלומד את שבע המצוות שלהם כיצד לקיימם, שְׂהוּא
 רצוי לפני הקב"ה בְּכֹהֵן גְּדוֹל הַנְּכֹסֵס בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים לקודש הקודשים,
 תִּלְמִיד לִזְמֵר (ויקרא יח ה) 'אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם, וְיֵשׁ
 לְדֹרֹשׁ 'אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם בְּהֵנִים וְלֹא יִשְׂרָאֵלִים' לֹא נֶאֱמַר, אֲלֵא
 'אָדָם, ומשמע כל אדם אף שאינו ישראלי, הֵא לְמַדְתָּ שְׂאִפִּילוּ נִכְרִי
 וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה הֲרִי הוּא בְּכֹהֵן גְּדוֹל. ומבואר שמקבל שכר על לימוד
 המצוות, ומשמע שאף על קיומם מקבל שכר.
 אָמְרִי – תירצו בני הישיבה, אכן יש להם שכר במה שלומדים ומקיימים
 את שבע המצוות, ומה שאמרו שאין מקבלים עליהם היינו שאין
 מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶן שָׂכָר מְרובה בְּמִצְוֹת וְעוֹשֶׂה, אֲלֵא כְּמִי שְׂאִינוּ
 מִצְוֹת וְעוֹשֶׂה שִׁשְׁכְּרוּ מוֹעֵט, וכמו דָּאֵמֵר רַבִּי הִנְיָא גְּדוֹל הַמִּצְוֹת
 וְעוֹשֶׂה יוֹתֵר מִמֵּי שְׂאִינוּ מִצְוֹת וְעוֹשֶׂה – מעלתו ושכרו של העושה
 מצווה מרצונו, פְּרוּחָה מֵהָעוֹשֶׂה אוֹתָהּ מַחֲמַת צִיּוּר הַקְּבִ"ה. ומעלה זו
 הפסידו אומות העולם במה שהתירין להם הקב"ה:
 הגמרא מביאה מעשה בענין דין משנתנו בשור של כנעני: תִּנּוּ רַבָּנָן,
 וְכָכָר שֶׁלָּהֶם מְלָכוֹת דּוּמִי שְׁנֵי בְּרִדְיוֹתוֹת – פקדי המלך, אֲצֵל חֲכָמִי
 יִשְׂרָאֵל, ואמרו להם לְמִדּוּנָה תוֹרַתְכֶם, קְרָאוּ וְשִׁנּוּ וְשִׁלְשׁוּ – למדו
 היטב את כל התורה שלש פעמים, וּבְשִׁעַת פְּטִירְתָּן – כשעמדו לחזור
 אל מלכות רומי, אָמְרוּ לָהֶם הַסֵּדְרִיּוֹת לַחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, דִּקְדָּקְנָה לַחֲזוֹר
 תוֹרַתְכֶם וְאָמַת הוּא – נאה ומשובחת היא חוץ מְדָבָר יוֹתֵר שְׂאִתֶּם
 אֹמְרִים שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּחֱט שׁוֹר שֶׁל כְּנַעֲנִי פְטוּר, שֶׁל כְּנַעֲנִי
 שֶׁנֶּחֱט שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל בֵּין תֶּם בֵּין מוֹעֵד מִשְׁלֵם נֹזֵק שְׁלֵם, שהרי
 מִמָּה נִפְשָׁה, אִי 'רַעְהוּ' דִּקְא, אִפִּילוּ דִּכְנַעֲנִי כִּי נִנְחַ דִּישְׂרָאֵל
 לִפְטֵר, וְאִי 'רַעְהוּ' לֹא דִקְא, אִפִּילוּ דִּישְׂרָאֵל כִּי נִנְחַ דִּכְנַעֲנִי
 לְחַיִּיב, ובקשיית הגמרא לעיל.
 ומסיימת הברייתא: וְדָבָר יוֹתֵר – וטעמו של דבר זה, שהפקיר והתיר
 הקב"ה את ממונם לישראל, וכמו שדרשו לעיל, אִין אֲנִי מוֹדֵעִים
 אוֹתוֹ לְמַלְכוּת, מפני הסכנה, שיאמרו כשם שממון שלנו הפקר
 אצלכם כך הממון שלכם יהיה הפקר אצלנו.
 מספרת הגמרא: רַב שְׁמוּאֵל בְּרִי יוֹחֲנָן, שְׂכִיבָא לִיהַ בְּרִיתָא – נפטרה
 בתו, אָמְרוּ לִיהַ רַבָּנִי לְעוֹלָא, קוּם נִיזֵל גִּינְחָמִית – בא ונלך יחד לנחמו,
 אָמַר לָהֶם עוֹלָא לְרַבָּנִי, מֵאִי אִית לִי גַבִּי נִחְמָתָא דְּבִכְלָא דְּגִידּוּפָא
 הוּא – מה יש לי אצל נחמת הבבליים שגידוף הוא כלפי מעלה, כלומר
 איני רוצה ללכת עמכם, שנחמתם, דָּאֵמְרִי – לפי שאומרים הם
 בנחמתם, מֵאִי אֲפָשֶׁר לְמַעֲבָד – מה אפשר לעשות כנגד גזירת הקב"ה
 שגזר על מיתת המת, ומשמע הֵא אֲפָשֶׁר לְמַעֲבָד עֲבָדִי – שאם היה
 אפשר לעשות מה כנגד גזירתו ולהחזיר המת לחיים היו עושים כן,
 ומשמע שאינם מקבלים עליהם דין שמים.
 אָזֵל הוּא לְחוּדְא גַבִּיהַ – הלך הוא לבדו לנחם את רב שמואל בר
 יוחנן, ואָמַר לִיהַ בנחמתו, נאמר בפסוק (דברים ב ט) 'וַיֹּאמֶר ה' (אֵל
 מִשְׁפָּחָה) [אֵלִי] אֵל תֵּצֵר אֶת מוֹאָב וְאֵל תִּתְּנֵהוּ בָּם מְלָחְמָה, וממה
 שהוצרך לחזוירו שלא יעשה עמם מלחמה, משמע שלולא כך היה
 נלחם בהם, ויש להקשות וְכִי מַה עָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לַעֲשׂוֹת
 מְלָחְמָה שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת, והלא כל עוד שלא נצטוו להילחם בהם מפי
 הקב"ה מדוע היה נלחם בהם מדעתו, אֲלֵא שֶׁנֶּאֱמַר – (שדרשו) מֹשֶׁה קָל
 וְחוֹמֵר בְּעֵצָמוֹ – מדעתו, ואָמַר, וְמֵה מְדִינָה שְׁלֹא בָּאוּ אֲלָא לְעוֹזֵר
 אֶת מוֹאָב – שביקש בלך מלך מואב מבלעם שהיה ממדין שיבוא
 לעזרתו, ועל פי עצתו הפקירו את בנותיהם לזנות עם ישראל עד
 שנהרגה כזבי בת צור, ואָמְרָה תוֹרָה 'צֹרֵר אֶת הַמְּדִינָה וְהַבָּתָּה
 אוֹתָם,

דָּאֵם בֵּן שְׁכוּנַת הַתּוֹרָה לַפְטוֹר לגמרי שור המזיק הקדש, נִכְתוּב קְרָא
 לְחַיִּיב רַעְהוּ גַבִּי מוֹעֵד – היתה התורה צריכה לכתוב המיעוט של
 'רעהו' אצל שור המועד, שבכך היה יותר חידוש שאף מועד פטור
 בהקדש, ואף שור תם היה פטור, שיש ללמוד בקל וחומר, אם מועד
 פטור כל שכן תם. ובהכרח לכך כתבה התורה 'רעהו' בתם, לומר שלא
 בא לפטור בהקדש, אלא לחייב בהקדש אף בתם נזק שלם:
 שנינו במשנה, שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּחֱט שׁוֹר שֶׁל כְּנַעֲנִי פְטוּר, ושל
 כנעני שנגח לשור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם:
 אָמְרִי – הקשו בני הישיבה, מִמָּה נִפְשָׁה, אִי 'רַעְהוּ' דִּקְא, אם כן
 דִּכְנַעֲנִי כִּי נִנְחַ דִּישְׂרָאֵל נִמִּי לִפְטֵר – אף שור של כנעני שנגח לשל
 ישראל יהיה פטור, שהרי אין הפרשה מדברת אלא במי ששייך בו
 'רעהו' ואילו הכנעני אינו רעהו של הישראלי. וְאִי 'רַעְהוּ' לֹא דִקְא,
 אִפִּילוּ דִּישְׂרָאֵל כִּי נִנְחַ דִּכְנַעֲנִי נִחְיִיב – אף שור של ישראל שנגח
 לשל כנעני יהיה חייב לשלם.
 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם, אכן מ'רעהו' אין למעט כנעני, ומכל
 מקום נשתנה דינו, משום שְׂאִמֵּר קְרָא (חבקוק ג ו) 'עֲמִד וַיִּמָּדֵד אֶרֶץ
 רָאָה וַיִּתֵּר גּוֹיִם, וְיֵשׁ לְדֹרֹשׁ, רָאָה – התבונן הקב"ה בִּשְׂבַע מִצְוֹת
 שֶׁיִּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי נֹחַ, וּבִין שְׂרָאָה שְׁלֵא קְיָמוּ, עֲמִד וַיִּתֵּר –
 והפקירו מִמּוֹנָן לִישְׂרָאֵל, שאם נגחו לשורם יהיה פטור, וכן שאם הם
 נגחו ישלמו נזק שלם.
 רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר, יש ללמוד דין זה מִהֶבְרָא, שנאמר (דברים לג ב)
 'הוֹפִיעַ מִתֵּר פֶּאֶרְוָה, וְיֵשׁ לְדֹרֹשׁ, מִפֶּאֶרְוָה – כשסייב חזיר הקב"ה על
 כל האומות במדבר פארן שיקבלו התורה וסירבו לקבלה הוֹפִיעַ –
 התגלה והתורמם מִמּוֹנָן לִישְׂרָאֵל.
 תִּנּוּא נִמִּי כִּי כְּדֹרֹשׁת האמוראים, שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּחֱט שׁוֹר שֶׁל
 כְּנַעֲנִי פְטוּר, שׁוֹר שֶׁל כְּנַעֲנִי שֶׁנֶּחֱט שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל בֵּין תֶּם בֵּין מוֹעֵד
 מִשְׁלֵם נֹזֵק שְׁלֵם, שְׁנֵאֵמֵר 'עֲמִד וַיִּמָּדֵד אֶרֶץ רָאָה וַיִּתֵּר גּוֹיִם',
 וכדרשת רבי אבהו, וְאֹמַר, 'הוֹפִיעַ מִתֵּר פֶּאֶרְוָה, וכדרשת רבי יוחנן.
 שואלת הגמרא: מֵאִי וְאֹמַר – מדוע אין די בדרשה הראשונה
 שהוצרכה הברייתא גם לדרשה השנייה. מבארת הגמרא, כוונת
 הברייתא כן, וְכִי תִּימָא שְׂהָא 'עֲמִד וַיִּמָּדֵד אֶרֶץ, מִפְּטוּרָא לִיהַ
 לְבִדְרָב מִתְּנֵה וְכִדְרָב יוֹסֵף – נצרך לדרשת רב מתנה ורב יוסף וכמו
 שמבואר להלן, ואין לדרוש ממנו כרבי אבהו להתיר ממונם, תָּא שְׂמַע
 לְדֹרֹשׁ מִפְּטוּק אַחֵר, שנאמר 'הוֹפִיעַ מִתֵּר פֶּאֶרְוָה, מִפֶּאֶרְוָה הוֹפִיעַ
 מִמּוֹנָן לִישְׂרָאֵל.
 מבררת הגמרא: מֵאִי דְרָב מִתְּנָה – מהי דרשת רב מתנה מהפסוק 'עמד
 וימודד ארץ'. דָּאֵמֵר רַב מִתְּנָה 'עֲמִד וַיִּמָּדֵד אֶרֶץ רָאָה וַיִּתֵּר
 גּוֹיִם, מֵה רָאָה, רָאָה שְׂבַע מִצְוֹת שֶׁנֶּחֱטוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי נֹחַ וְלֹא קְיָמוּם,
 עֲמִד וַיִּתֵּר אוֹתָם מַעַל אֲדָמָתָם, וּמֵאִי מִשְׁמַע דְּהָא 'וַיִּתֵּר' לִישְׁנָא
 דְּאֶנְלִיָּה הוּא – ומדיוכן יש ללמוד שוֹתֵר' לשון גלות הוא, כְּתִיב הִקָּא
 וַיִּתֵּר גּוֹיִם, וְכְּתִיב הָתֵם לגבי סימני שרץ העוף המותר באכילה
 (ויקרא יא כא) 'אֲשֶׁר לוֹ כְּרָעִים מִמַּעַל לָרָגְלִי לִנְתֵר בֵּהֶן עַל הָאָרֶץ,
 וּמִתְּרִינָם אֹנְקִלוֹס, לְקַפְצָא בְּהוֹן עַל אֶרֶץ, הִרִי שִׁלְשׁוֹן נִיתוֹר הוּא
 קפיצה מהמקום שעומד בו, ואף כאן פירשו שהקפיצם והגלם
 מאדמתם.
 וּמֵאִי דְרָב יוֹסֵף – מהי דרשת רב יוסף מהפסוק 'עמד וימודד ארץ',
 דָּאֵמֵר רַב יוֹסֵף 'עֲמִד וַיִּמָּדֵד אֶרֶץ רָאָה וַיִּתֵּר גּוֹיִם, מֵה רָאָה,
 רָאָה שְׂבַע מִצְוֹת שֶׁיִּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי נֹחַ וְלֹא קְיָמוּם, עֲמִד וַיִּתֵּר
 לָהֶם.
 מקשה הגמרא, וכי אִיתְגַּזְרִי אֲתֵנָּה – כיון שלא קיימו המצוות קבלו על
 כך שכר, שמעתה לא יעשו עליהם, אִם בֵּן מִצְוִיָּה חוֹטֵא נִשְׁכָּר, אָמַר
 מִר בְּרִית דְּרַבָּנָא, אכן ודאי יעשו אם לא יקיימו המצוות, ומה
 שהתירין להם, היינו לזמֵר, שְׂאִפִּילוּ מְקַיְימִין אוֹתָן אִין נחשב להם כמו

בבא קמא דף לח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רא

קנסום כל כך לעשותם כעבורם ולחייבם נזק שלם אף בתם. אמנם רבי מאיר אומר, שור של ישראל שנגנח שור של בותי פטור, ושל בותי שנגנח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם, וכדין שור עכ"ם שנגח לשור של ישראל.

ומבינה הגמרא בטעמו, שהכותים אינם גרים גמורים ולכך דינם כעבורם לכל דבריהם. ומקשה הגמרא: למה אמר רבי מאיר שהכותים גרי אריות הן – לא התגירו אלא מפחד האריות ולכך אינה גירות ודינם כעבורם. ורמב"ם ממה ששינו במשנה (נדה נו), כל הכתמים – בגדים שנמצא עליהם כתם דם נדה, הכתמים מרקם טהורים, משום שרוב אנשי המקום ההוא גויים הם, ואין כתמי דם נידתן טמא. רבי יהודה מטימא לכתמים הבאים מרקם, מפני שהן גרים ומועדים – לפי שאנשי המקום ההוא גרים הם, אלא שטועים ונוהגים בחוקות הגויים, ומכל מקום ישראל גמורים הם, ודינם כישראל מומר שכתמי דמן טמא.

והכתמים הבאים מפי הכתמים טהורים, לפי שאין כתמי הגויים מטמאים, והבאים מפי ישראל ופי הכותים, טמאים. ואם נמצאו במקום הפקר, אם נמצאו במקום ישראל טהורים ואין לחשוש שמא דם טמא הוא, ישראל שומרים על כתמיהן לכבדם. ואם נמצא במקום הכותים רבי מאיר מטימא משום שאינם רגילים לשמור כתמיהן לכבדם, והכתמים מטהרין, משום שלא נחשדו (ישראל) הכותים על כתמיהן, ואף הם שומרים כתמיהן לכבסן, ואין לחשוש על הדם הנמצא שמא טמא הוא.

אלמא מוכח ממשנה זו שקסבר רבי מאיר בותים גרי אמת הם, שהרי מטמא את כתמיהן.

אמר רבי אבהו, אכן לרבי מאיר גרי אמת הם וכמו שמוכח מהמשנה, ומה שאמר ששור כותי שנגח לשור ישראל משלם נזק שלם אף בתם, אינו משום שדינם כעבורם לכל דבריהם, אלא קנס הוא שקנס רבי מאיר בכתמים לעשותם כעבורם, כדי שלא יטמעו בהם – שלא יתערבו בהם ישראל וישאו את בנותיהם.

מתיב רבי יודא, הרי שינוי במשנה (כתובות כט). ואלו נערות שיש להם קנס – שאם אנס אדם אחת מהם משלם לאביה קנס חמישים כסף, ואף שאסורות נערות אלו להינשא לישראל, הבא על המפורת ועל הנתינה ועל הכותית. ומבואר שאם אנס לכותית משלם קנס, ואי סלקא דעתך שקנס רבי מאיר בכתמים לחייבם אף במקום שמן הדין פטורים, הלא נמי נקנסו רבי מאיר ופטור את האונס מלשלם כדי שלא יטמעו בהן.

אביי מיישב תירוצו של רבי אבהו: אמר אביי, הטעם שלא קנס רבי מאיר לגבי קנס, אף שקנס לגבי שורם שנגח, כדי

מואבים עצמן שהתחילו בקלקול ושכרו את בלעם, לא כל שכן שיש להילחם בהם. ולכך אמר לו הקדוש ברוך הוא, לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי, לפי ששתי פרידות – גזלות – טובות – שתי נשים צדקניות יש לי להוציא מהן, רות המואביה ונעמה העמונית, שמהן תצא מלכות בית דוד.

ובמימרא זו נידם עולא ואמר, והלא דברים קל וחומר, ומה כשכיל שתי פרידות טובות הם הקדוש ברוך הוא על ב' אומות גדולות ולא החרין, בתו של רבי שנפטרה, אם כשרה היא, וראויה היא – או אף אם רק היה ראוי לצאת ממנה – מזרעה דבר טוב, על אחת כמה וכמה דתוה חיה.

הגמרא מביאה מעלה שיש בעמון יותר ממואב אף שעל שניהם צווה הקב"ה לישראל שלא להילחם עמם: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה – אין מעשה טוב שיעשה אדם ולא יקבל עליו שכר, ואפילו שכר שיהיה נאה – ואף אם לא עשה אלא שדיבר בלשון נקיה וצנועה, אף על זה משלם הקב"ה שכר. דאילו בתו של לוט הבכירה, דקאמרה – שקראה לבנה מואב, לרמוז בכך שנתעברה מאביה, והוא לשון פריצות, לכך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה (דברים ב ט) 'אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה', ומשמע רק מלחמה הוא דלא – לא יעשה בהם, הא אנריא עבד בהו – אך לשעבדם ולכופם שיעבדו עבור ישראל מותר. ואילו בתו הצעירה של לוט דקאמרה – שקראה לבנה בן עמי, לרמוז שנתעברה מאדם שהוא מאותו העם שלה, אך לא הזכירה ממי נתעברה, והוא לשון נקיה, לכך אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה (דברים ב ט) 'תקרב מול בני עמון אל תצרם ואל תתגר בם', ומשמע בלל, דאפילו אנריא לא תעבד בהו – שאף להשתעבד בהם אסור.

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יהושע בן קרחה, לעולם יקדים אדם לדבר מצוה – יודרו לקיים מיד כשיוכל, שכשכיל לילה אחת שקנתה הבכירה הצעירה להתעבר מאביה, קנתה הבכירה ארבע דורות לבניסיה לישראל, ואלו הם, עובד ושי ודוד ושלמה, ואילו הצעירה לא כנסה לישראל עד רחבעם בן שלמה, דתתיב מלכים א' יד בא) על רחבעם וישם אמו נעמה העמונית, הרי שמזרע עמון לא כנס לכלל ישראל אלא רחבעם שהיה מאוחר ארבע דורות מעובד שהיה מזרע מואב.

הגמרא מביאה ברייתא הדנה בשור של כותי שנגח לשור של ישראל: תנו רבנן, שור של ישראל שנגח שור של בותי פטור, ואף שגרים גמורים הם ודינם כישראל, לפי שקנסום חכמים כדי שלא יתערבו בהם ישראל. ושל בותי שנגח שור של ישראל, תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם, כדין שור של ישראל שנגח לשור חבירו, שלא

אגרות קודש

ב"ה, ג' תמוז, תשט"ו
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"כ מוה"ר עקיבא יוסף שי הכהן

שלום וברכה!

... ובמ"ש בענין הליכת כהנים על קברי צדיקים, הרי ידוע מכתב מוהר"ל מיאנאוויטש, אחיו של רבנו הזקן בענין הגדר סביבות הציון בהאדיטש אשר נדפס בהתמים, אשר מזה מובנת גם ההוראה בהנ"ל.

המשך בעמוד הבא